

ժայռափոր շինութիւնք (սանդուխ մը 55 տա-
տիճանով, ի ներքուստ ժայռի մէջ փորուած որ
ստորերկրեայ ժայռաբաշ մը կը տանի), տա-
ճարի մը հիմները եւ որով շէնքերը. բազմաթիւ
մեծայարգ մանր մանր շէնքեր, դարձեալ մեծ
բարձրներ՝ բեւեռագիր բաժնով ծառալին, քարի
որձանագիրներու. հատակոտորներ, եւ քանի
մը բեւեռագիր հատակոտոր աղւեսակներ
(“աղւեսի տախտակ. ներք)։ Ն. Յ. Տ.

ԱՅԼԱԵՐԱՅԻՆ

ՆՈՐ ՀՐԵՏՈՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

74. Մ. Չ. Իւր Թորթովնիցը՝ Վանա. 1899 Տպ. Արեւել.
Ս. Բարեշան փորք 40 էջ 32. Գրին ֆր. — 25:
75. (Diels) Bericht über eine Forschungsreise durch
Armenien, von W. Belek und C. F. Lehmann,
vorgelegt von Königl. Preuss. Akademie der Wissen-
schaften zu Berlin, 1899, VII, p. 116—120.)
76. P. Léonce M. Alishan, Sissouan ou l'Arméno-
Cilicie, description géographique et historique, avec
carte et illustrations, traduit du texte arménien,
publié sous les auspices de Son Ex. Noubar Pacha.
Venise 1899. Gr. 4° pp. 539.
77. ՏՕԼԹ. Մ. Յ. Նիժնիիճովն: Գինովութիւն (Առաջ-
նորդ առողջապահութեան, Հոր. Ի. Գ. Պոլսի, 1898.
էջ 80 47. Գրին 2 դր.
78. H. ADJARIAN, Les explosives de l'ancien Arménien
étudiées dans les dialectes modernes. Paris 1899. 8°,
pp. 20.

74. Մ. Չ. Իւր Թորթովնիցը՝ հայկական
բանաստեղծութեան ճիւղին գանձանակին մէջ
մգելով, էթէ չկարենաք բռնել. Σάδμα εις Ἀθῆ-
νας մըն է, սակայն ստոր նման բան մը: 32 էջէ
բաղկացաւ տետրս, ոչ աղբ, ոչ յառաջբանն է
ոչ ալ փորձիկ ծանօթութիւն մ'ունի, — ի բաց
տաւալ ամէն կտորի տակը 1893—1896 հաջիւ-
րնթիւնի թուերը — որով կարենաք իմանալ
թէ ի՞նչ նպատակաւ հրատարակը կը նստուի:
Լեզուս արեւմտեան մարտը հայերէն է. տեղ տեղ
բառական աւելանալով կտորներ թիւնալով
կ'ըլլան, սիրով կը կարգադրի: Չանց կ'առ-
նենք “աններելի” համարած կանոններուն դէմ
կպակածներուն վրայ խօսիլը — զ. օր. Բունա-
զոստութիւն են. “աստուհասո դէտ մը լեւանց
մէջ” (էջ 3) չէլաք դնելով՝ սխալը չի բարձուր,
“բարձրական” (էջ 13) են: Չայլաւորաց բառում.
“ԱՅ” այս տեղը (անդ. էջ 19) “թէ ի՞նչ... մի
բռնի” (5) երբ մը ալ չեւեւէլ (81) են: են —
վանի զի մեր նպատակը չէ՝ չն ծալάττγ σπειρεν...
դ.

75. (Diels) Bericht über eine Forschungs-
reise durch Armenien, von W. Belek und
C. F. Lehmann. Տեղեկագիր յիշեալ դիւանայ
առաջնական աշխատութեան մ'ի Հայոց եւ գտած

տոսպեան արձանագրութեանց մասին: Ցու առան-
ձին յօդուածն, որ ամբողջն յառաջ կը բերենք
թարգմանութեամբ:

76. P. Léonce M. Alishan, Sissouan
ou l'Arméno-Cilicie. Գրքին հրատարակութիւնը
ծանուցուած էր շատօք, բայց լայտ տեսու այս տարի՝
մեծանուն հայագիր “ուսպար Փայլոյի մահուանն
քիչ մ'եղանք, որուն բազմաանց արդիւնքն ալ կը
գործոյս խորամարտ մը: Թարգմանուածն է, ինչպէս
խորագիրն ալ կը յորդրէ, Հ. Ղ. Ալիշանի համա-
գրութեանց (ժամանակի կարգաւ “Շիրակ”, “Սի-
սուան”, “Այրարատ” եւ “Սիրական”) նշանաւո-
րագրներ, որուն հայերէնը լայտ տեսու 1885 ին:
Իոյր միւս համագրութեանց մէջ յատկապէս այս
հատորն աւելի եւս մեծ ընդունելութիւն գտած էր
թէ հոյ եւ թէ օտար բանասիրաց կողմանէ, եւ
այն՝ իրաւամբ, վասն զի միւսները կը գերազանցէր
նիւթին ու տեղեկութեանց ճոխութեամբն, հոն
առաջին անգամ՝ հրատարակուած յիշատարա-
նաց առատութեամբն, ոչ նուազ նաեւ արտադ-
րողի՝ ձեռագրաց նմանահասնութեամբ, գունատակ
տախտակներով են: Եւրոպական լեզուաւ մը նոյր
գիտնից ծանօթացներու արձէն սկիզբն ալ եղած
էր 1888 ին, երբ գրքին մեծ առաջնը գրուագր՝ “Լեւան
Անծագործ” (տպ. 1885, էջ 423—529 են) թարգմանուեցաւ գաղղիներէն Հ. Գեղարդայ Պայանն
ինամբողջ. (Léon le Magnifique. trad. par G.
Bayan. Venise 1888.) Այժմ հայերէն բնագիրն
(“Սիսուան”, տպ. Վենետ. 1885, 4° էջք ԺԵԻ-
592) յատարակութենէն տասնեակներ տարի
ետքը յերեւեան կու գայ բովանդակ գործոյն մնա-
ցեալ մասին թարգմանութիւնը:

Յառաջարկներն մէջ (որ ստորագրուած է՝ 6
Յունուար 1899) կը յայտարարէ հեղինակն որ ներ-
կայ գործը մասամբ համառօտ է քան հայերէն
բնագիրը, բայց միւս կողմանէ աշխարհագրական
տեղեկութեանց մէջ շատ քան հոս աւելի ձգշուած
եւ ուղղուած է, պատմական բաժիններն աւելի ճո-
խացած՝ նաեւ նորագոյն գեղեցիկը մէջն աւանելով
են: Բնականաբար յատկապէս հնոյն “Յաւրեւումն
եւ Ուղղագրութիւնք” (էջ 531—49) հոս բուն
մարմնոյն մէջ աւանուած են իրենց տեղը: Եթէ
նաեւ հարեւանից համեմատելը երկուքն՝ հայերէն
բնագիրն ու ներկայ գաղղիներէն՝ իրարմ բառական
տարբեր կը գտնենք, եւ այս մասամբ բնական էր:
Հաստ բան որ հայերէնին մէջ իւր պատշաճ տեղն
ունէր Հայոց համար, Եւրոպայ կրնար համարուիլ
Եւրոպացուց համար: Օրինակի համար հայերէնը
(նոյն իսկ սիւրբերէնն օրինակ մը բերելով համար)
յատուկ գրուագ. մ'ունէր “Բուսացուցակ գահաց
կիւրկիոյ” (էջ 18—29) եւ յարակից ստխտակ մը
“բարձրակն եւ բուսոյց” կիւրկիոյ, այս ամէնը բնա-
կանապէս եւրոպական աղբիւրներէ: Այս ամէնը
գաղղիներէնն մէջ դուրս թողուած է, ինչպէս նաեւ
հայերէնին “Յանկ բուսոյց” (էջ 563—568) են:
Չկայ նաեւ հայերէնին Յաւաջարանը (էջ Ե—ԺԵ)
եւ նմաններ: Բանի որ առանձին ապագրուած էր՝
բնականաբար հոս կը պակիի “Լեւան Անծագործն”
ընդարձակ պատմական մասն, նաեւ յարակից յարգի
“Յանկ ժամանակագրական պատմութեան կիւրկի

